ANNE CARSON

Αυτοβιογραφία του κόκκινου

Μυθιστόρημα σε στίχους

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
ΧΑΡΗΣ ΒΛΑΒΙΑΝΟΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως άνευ γραπτής αδείας του εκδότη η κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Εκδόσεις Πατάκη – Ξένη λογοτεχνία
Σειρά: Ξένη ποίηση
Ανν Κάρσον, *Αυτοβιογραφία του κόκκινου. Μυθιστόρημα σε στίχους*
Anne Carson, *Autobiography of Red. A Novel in Verse*
Υπεύθυνη έκδοσης: Σταύρη Ιωαννίδου
Μετάφραση: Χάρης Βλαβιανός
Διόρθωση, επιμέλεια: Αχιλλέας Χρηστίδης
Σελιδοποίηση: Παναγιώτης Βογιατζάκης
Copyright© Anne Carson, 1998
Copyright© για την ελληνική γλώσσα, Σ. Πατάκης ΑΕΕΔΕ (Εκδόσεις Πατάκη), 2024
Πρώτη έκδοση στην αγγλική γλώσσα από τις εκδόσεις Jonathan Cape, Λονδίνο, 2010
Πρώτη έκδοση από τις Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, Ιανουάριος, 2026
ΚΕΤ Ζ569 ΚΕΠ 825/25
ISBN 978-618-07-1291-9

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ,
ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 210.52.05.600, 801.100.2665, ΦΑΞ: 210.36.50.069
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078
ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ: ΚΟΡΥΤΣΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ - ΠΕΡΙΟΧΗ Β΄ ΚΤΕΟ), 570 09 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ,
ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15, ΦΑΞ: 2310.70.63.55
Web site: http://www.patakis.gr • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΟΚΚΙΝΟ ΚΡΕΑΣ: Τι διαφορετικό έκανε ο Στησίχορος; 11

ΚΟΚΚΙΝΟ ΚΡΕΑΣ: Θραύσματα του Στησίχορου 17

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ I: Μαρτυρίες σχετικές με το ζήτημα της τύφλωσης του Στησίχορου από την Ελένη 23

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ II: Η παλινωδία του Στησίχορου από τον Στησίχορο 25

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ III: Αποσαφηνίζοντας το ζήτημα της τύφλωσης του Στησίχορου από την Ελένη 27

ΑΥΤΟΒΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΚΟΚΚΙΝΟΥ: Ένα ειδύλλιο 33

I. Δικαιοσύνη 35 ⸙ II. Καθένας 39 ⸙ III. Στρας 44 ⸙ IV. Τρίτη 49 ⸙ V. Σήτα 52 ⸙ VI. Ιδέες 53 ⸙ VII. Αλλαγή 55 ⸙ VIII. Κλικ 57 ⸙ IX. Χώρος και χρόνος 59 ⸙ X. Ερώτηση σχετική με το σεξ 62 ⸙ XI. Άδης 64 ⸙ XII. Λάβα 66 ⸙ XIII. Ὑπνοβάτισσα 68 ⸙ XIV. Κόκκινη υπομονή 70 ⸙ XV. Ζευγάρι 72 ⸙ XVI. Περιποίηση 74 ⸙ XVII. Τοίχοι 76 ⸙ XVIII. Εκείνη 78 ⸙ XIX. Από τον αρχαϊκό στον επιταχυνόμενο εαυτό 82 ⸙ XX. Αα 86 ⸙ XXI. Κάψιμο της μνήμης 89 ⸙ XXII. Φρουτιέρα 93 ⸙ XXIII. Νερό 95 ⸙ XXIV. Ελευθερία 98 ⸙ XXV. Τούνελ 104 ⸙ XXVI. Αεροπλάνο 106 ⸙ XXVII. Mitwelt 111 ⸙ XXVIII. Σκεπτικισμός 115 ⸙ XXIX. Πλαγιές 119 ⸙ XXX. Αποστάσεις 127 ⸙ XXXI. Τάνγκο 135 ⸙ XXXII. Φιλί 145 ⸙ XXXIII. Fast-forward 149 ⸙ XXXIV. Harrods 153 ⸙ XXXV. Γκλάντις 162 ⸙ XXXVI. Ταράτσα 165 ⸙ XXXVII. Αυτόπτες μάρτυρες 172 ⸙ XXXVIII. Αυτοκίνητο 180 ⸙ XXXIX. Χουαράζ 185 ⸙ XL. Φωτογραφίες: Η προέλευση του χρόνου 188 ⸙ XLI. Φωτογραφίες:

Χέιτς 190 ❧ XLII. Φωτογραφίες: Οι πραείς 192 ❧ XLIII. Φωτογραφίες: Είμαι ένα κτήνος 194 ❧ XLIV. Φωτογραφίες: Ο παλιός καιρός 196 ❧ XLV. Φωτογραφίες: Όμοια και ανόμοια 198 ❧ XLVI. Φωτογραφίες: #1748 202 ❧ XLVII. Λάμψεις στις οποίες ο άνθρωπος είναι κυρίαρχος του εαυτού του 204

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ 209

Σημειώσεις 213

ΚΟΚΚΙΝΟ ΚΡΕΑΣ:

ΤΙ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΟ

ΕΚΑΝΕ

Ο ΣΤΗΣΙΧΟΡΟΣ;

Μου αρέσει η ικανότητα των λέξεων να κάνουν ό,τι θέλουν και ό,τι πρέπει.

ΓΕΡΤΡΟΥΔΗ ΣΤΑΪΝ

Εμφανίστηκε μετά τον Όμηρο και πριν από τη Γερτρούδη Στάιν, δύσκολη περίοδος για έναν ποιητή. Γεννήθηκε περίπου το 650 π.Χ. στη βόρεια ακτή της Σικελίας, σε μια πόλη που λεγόταν Ιμέρα, έζησε ανάμεσα σε πρόσφυγες που μιλούσαν μια μεικτή διάλεκτο, με στοιχεία της χαλκιδικής[1] και της δωρικής. Ένας προσφυγικός πληθυσμός είναι πεινασμένος για γλώσσα και γνωρίζει ότι όλα μπορούν να συμβούν. Οι λέξεις αναπηδούν. Οι λέξεις, αν τις αφήσεις, θα κάνουν ό,τι θέλουν και ό,τι πρέπει. Τα

λόγια του Στησίχορου συγκεντρώθηκαν σε είκοσι έξι βιβλία, από τα οποία έχουν διασωθεί περίπου δώδεκα και αρκετές συλλογές αποσπασμάτων. Δεν γνωρίζουμε πολλά για τη ζωή και το έργο του (εκτός από την περιβόητη ιστορία ότι τυφλώθηκε από την Ελένη· βλ. Παραρτήματα I, II, III). Φαίνεται ότι ως ποιητής είχε μεγάλη λαϊκή απήχηση.

Πώς τον αντιμετώπισαν οι κριτικοί; Στη διάρκεια της ζωής του εισέπραξε πολλούς επαίνους. «Ο πιο ομηρικός από τους λυρικούς ποιητές» λέει ο Λογγίνος. «Κάνει τις παλιές ιστορίες να ηχούν καινούριες» λέει η Σουίδα. «Τον παρακινούσε μια σφοδρή επιθυμία για αλλαγή» λέει ο Διονύσιος ο Αλικαρνασσεύς. «Τι γλυκιά ιδιοφυΐα στη χρήση των επιθέτων!» προσθέτει ο Ερμογένης. Εδώ αγγίζουμε τον πυρήνα του ερωτήματος «Τι διαφορετικό έκανε ο Στησίχορος;». Μια σύγκριση μπορεί να είναι χρήσιμη. Όταν η Γερτρούδη Στάιν χρειάστηκε να συνοψίσει το έργο του Πικάσσο είπε: «Αυτός είχε στρωθεί στη δουλειά». Πείτε λοιπόν για τον Στησίχορο: «Αυτός δημιουργούσε επίθετα».

Τι είναι το επίθετο; Τα ουσιαστικά ονομάζουν τον κόσμο. Τα ρήματα ενεργοποιούν τα ονόματα. Τα επίθετα προέρχονται από κάπου αλλού. Η λέξη *επίθετο* είναι η ίδια ένα επίθετο, που σημαίνει κάτι που «τοποθετείται στην κορυφή», που «προστίθεται», που «προσαρτάται», που «εισάγεται», που «είναι ξένο». Τα επίθετα μοιάζουν με αθώες προσθήκες, αλλά σκεφτείτε το ξανά. Αυτοί ακριβώς οι εισαγόμενοι μηχανισμοί συνδέουν το καθετί στον κόσμο με τη θέση που πρέπει να κατέχει. Είναι οι κλειδαριές της ύπαρξης.

Φυσικά, υπάρχουν πολλοί τρόποι να υπάρχεις. Στον κόσμο του ομηρικού έπους, για παράδειγμα, η ύπαρξη παραμένει σταθερή

και η ιδιαιτερότητα είναι γερά συνδεδεμένη με την παράδοση. Όταν ο Όμηρος αναφέρει το αίμα, το αίμα είναι *μέλαν*. Όταν εμφανίζονται οι γυναίκες, οι γυναίκες είναι *καλλίσφυρες* ή *γλαυκώπιδες*. Ο Ποσειδώνας χαρακτηρίζεται *κυανοχαίτης*. Το γέλιο των θεών είναι *άσβεστο*. Οι άνθρωποι είναι *ωκύποδες*. Η θάλασσα είναι *ατρύγητη*. Ο θάνατος είναι *στυγερός*. Το συκώτι των δειλών είναι *λευκό*. Τα επίθετα του Ομήρου αποτελούν ένα σταθερό λεξιλόγιο με το οποίο ο Όμηρος συνδέει κάθε ουσία στον κόσμο με την πιο κατάλληλη ιδιότητά της και κρατάει τα επίθετα στη θέση τους για επική κατανάλωση. Υπάρχει ένα πάθος σ' αυτό, αλλά τι είδους πάθος; «Η κατανάλωση δεν είναι πάθος για τις ουσίες, αλλά πάθος για τον κώδικα» λέει ο Μποντριγιάρ.[2]

Έτσι, μέσα στην ακίνητη επιφάνεια αυτού του κώδικα γεννήθηκε ο Στησίχορος. Και ο Στησίχορος μελετούσε την επιφάνεια αδιάκοπα. Εκείνη απομακρύνθηκε από αυτόν. Αυτός πήγε πιο κοντά της. Εκείνη στάθηκε. Το «πάθος για τις ουσίες» περιγράφει αρκετά καλά αυτή τη στιγμή. Χωρίς κάποιο λόγο που μπορεί κανείς να προσδιορίσει, ο Στησίχορος άρχισε να ανοίγει τις κλειδαριές.

Ο Στησίχορος απελευθέρωσε την ύπαρξη. Όλες οι ουσίες του κόσμου άρχισαν να πετούν προς τα πάνω. Ξαφνικά δεν υπήρχε τίποτα που να εμποδίζει τα άλογα να έχουν *κούφιες οπλές*. Ή ένα ποτάμι να έχει *ασημένια ρίζα*. Ή ένα παιδί να *μην έχει μώλωπες*. Ή την κόλαση να είναι *τόσο βαθιά όσο ψηλά είναι ο ήλιος*. Ή τον Ηρακλή να *δοκιμάζεται σκληρά*. Ή έναν πλανήτη να είναι *κολλημένος στη μέση της νύχτας*. Ή κάποιον που υποφέρει από αϋπνίες να *είναι αμέτοχος στη χαρά*. Ή τις δολοφονίες να έχουν ένα *πηχτό μαύρο* χρώμα. Κάποιες ουσίες αποδείχθηκαν πιο περίπλο-

κες. Η Ελένη της Τροίας, για παράδειγμα, χαρακτηριζόταν με ένα επίθετο που εκ παραδόσεως παρέπεμπε στην πορνεία και ήταν ήδη παλιό όταν το χρησιμοποίησε ο Όμηρος. Όταν ο Στησίχορος *ξεκλείδωσε* το επίθετό της από την Ελένη, βγήκε ένα φως που μπορεί προς στιγμήν να τον τύφλωσε. Αυτό είναι ένα μεγάλο ερώτημα, το ερώτημα της τύφλωσης του Στησίχορου από την Ελένη (βλ. Παραρτήματα Ι, ΙΙ), αν και γενικά θεωρείται αναπάντητο (βλ. ωστόσο Παράρτημα ΙΙΙ).

Ένα πιο εύχρηστο παράδειγμα είναι ο Γηρυόνης. Γηρυόνης είναι το όνομα ενός χαρακτήρα της αρχαίας ελληνικής μυθολογίας για τον οποίο ο Στησίχορος έγραψε ένα εκτενές λυρικό ποίημα σε δακτυλικό επίτριτο, με τριπλή διάρθρωση. Έχουν διασωθεί ογδόντα τέσσερα θραύσματα παπύρων και καμιά δεκαριά παραπομπές που φέρουν τον τίτλο *Γηρυονηίς* σε καθιερωμένες εκδόσεις. Μιλούν για ένα παράξενο φτερωτό κόκκινο τέρας που ζούσε σε ένα νησί που ονομαζόταν Ερύθεια (σημαίνει απλώς «κόκκινος τόπος») και φρόντιζε ήσυχα ένα κοπάδι από μαγικά κόκκινα βόδια, μέχρι που μια μέρα εμφανίστηκε στο νησί ο Ηρακλής και τον σκότωσε για να τα κλέψει. Υπήρχαν πολλοί τρόποι για να διηγηθείς μια τέτοια ιστορία.

Ο Ηρακλής ήταν ξακουστός Έλληνας ήρωας και η εξόντωση του Γηρυόνη αποτέλεσε έναν από τους περιώνυμους άθλους του. Αν ο Στησίχορος ήταν πιο συμβατικός ποιητής, θα μπορούσε να είχε υιοθετήσει την άποψη του Ηρακλή και να συνθέσει μια συναρπαστική περιγραφή της νίκης του πολιτισμού επί της τερατωδίας. Αντ' αυτού όμως, τα σωζόμενα αποσπάσματα του ποιήματός του προσφέρουν μια προκλητική επιλογή σκηνών από τις ένδοξες όσο και θλιβερές εμπειρίες του ίδιου του Γηρυόνη. Βλέ-

πουμε τη ζωή του κόκκινου αγοριού και του μικρού σκυλιού του. Μια σκηνή παράφορης επίκλησης από τη μητέρα του, η οποία διακόπτεται. Ενδιάμεσα παρεμβάλλονται στιγμιότυπα του Ηρακλή ενώ πλησιάζει στο νησί από τη θάλασσα. Μια αστραπιαία εμφάνιση των θεών στον ουρανό, που προμηνύει την καταδίκη του Γηρυόνη. Η ίδια η μάχη. Η στιγμή που όλα ξαφνικά επιβραδύνονται και το βέλος του Ηρακλή ανοίγει το κρανίο του Γηρυόνη στα δύο. Βλέπουμε τον Ηρακλή να σκοτώνει το μικρό σκυλί με το περίφημο ρόπαλό του.

Αυτό όμως αρκεί για προοίμιο. Μπορείτε να απαντήσετε εσείς στο ερώτημα «Τι διαφορετικό έκανε ο Στησίχορος;» εξετάζοντας το αριστούργημά του. Μερικά από τα κυριότερα αποσπάσματά του παρατίθενται πιο κάτω. Αν βρείτε το κείμενο δύσκολο, δεν θα είστε οι μόνοι. Ο χρόνος φέρθηκε σκληρά στον Στησίχορο. Δεν διασώθηκε από το έργο του κανένα απόσπασμα που να υπερβαίνει τις τριάντα αράδες και τα τμήματα παπύρων (εξακολουθούν να έρχονται στο φως: τα πιο πρόσφατα θραύσματα ανακαλύφθηκαν στην Αίγυπτο το 1977) αποκρύπτουν τόσα όσα λένε. Ολόκληρο το σώμα των θραυσμάτων του Στησίχορου στο πρωτότυπο έχει δημοσιευθεί δεκατρείς φορές μέχρι στιγμής, από διαφορετικούς εκδότες, αρχής γενομένης από τον Μπεργκ το 1882. Καμία έκδοση δεν είναι ακριβώς ίδια με τις άλλες ως προς το περιεχόμενο ή τη διάταξη του περιεχομένου. Ο Μπεργκ λέει ότι η ιστορία ενός κειμένου είναι σαν μακρόσυρτο χάδι. Ακόμα κι αν ισχύει αυτό, τα αποσπάσματα της ίδιας της *Γηρυονηίδος* διαβάζονται λες και ο Στησίχορος συνέθεσε ένα σημαντικό αφηγηματικό ποίημα, που στη συνέχεια το έσκισε σε κομμάτια και τα έθαψε σε ένα κουτί προσθέτοντας μερικά λυρικά ποιήματα, σημειώσεις και τεμάχια

κρέατος. Οι αριθμοί των αποσπασμάτων μάς λένε χοντρικά πώς έπεσαν τα κομμάτια αυτά από το κουτί. Μπορείτε βέβαια να συνεχίσετε να κουνάτε το κουτί. «Πιστέψτε με για το κρέας και γι' αυτό που είμαι», όπως λέει η Γερτρούδη Στάιν. Ελάτε λοιπόν. Κουνήστε το.

ΚΟΚΚΙΝΟ ΚΡΕΑΣ:

ΘΡΑΥΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΣΤΗΣΙΧΟΡΟΥ

Ι. ΓΗΡΥΟΝΗΣ

Ο Γηρυόνης ήταν ένα τέρας όλα πάνω του ήταν κόκκινα
Έβγαλε το ρύγχος του από τα σκεπάσματα το πρωί
κι ήταν κόκκινο
Πόσο σκληρό το κόκκινο τοπίο όπου τα ζώα του πεδικλωμένα
Βάδιζαν με δυσκολία στον κόκκινο άνεμο
Τρύπωσε μέσα στο κόκκινο πρωινό ζελέ του ονείρου

Του Γηρυόνη
Το όνειρο του Γηρυόνη ήταν στην αρχή κόκκινο μετά
γλίστρησε έξω από τη στέρνα και τράπηκε σε φυγή
Πετάχτηκε με θόρυβο αλλά επιδέξια μέσα από τις ρίζες του
σαν κουτάβι

Μυστικό κουτάβι Στην μπροστινή άκρη άλλης μιας
κόκκινης μέρας

II. ΣΤΟ ΜΕΤΑΞΥ ΗΡΘΕ

Πέρα από τα αλυκές ήταν Αυτός
Ήξερε για το χρυσάφι της πατρίδας
Είχε διακρίνει κόκκινο καπνό πάνω από τις μυτερές κόκκινες
στέγες

III. ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ ΤΟΥ ΓΗΡΥΟΝΗ

Αν επιμένεις να φοράς τη μάσκα σου στη διάρκεια του δείπνου
Ε, Τότε Καληνύχτα είπαν και τον οδήγησαν
Από εκείνες τις αιμορραγούσες σκάλες στα ζεστά ξηρά Όπλα
Στο κόκκινο ταξί του incubus[3] με το ταξίμετρο να τρέχει
Δεν θέλω να φύγω θέλω να μείνω Κάτω και να διαβάσω

IV. Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΓΗΡΥΟΝΗ ΑΡΧΙΖΕΙ

Ο Γηρυόνης διέσχισε την κόκκινη διαδρομή του μυαλού του
και απάντησε Όχι
Ήταν δολοφονία Και σπαραγμός να βλέπεις τα ζώα σωριασμένα
Όλα αυτά τα αγαπημένα μου είπε ο Γηρυόνης Και τώρα εγώ